

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงโลกทัศน์ทางปรัชญาของชนเผ่าไทอีสานที่เป็นกระแสด้านความคิด ความเชื่อแบบดั้งเดิม และที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธปรัชญา โดยแบ่งการศึกษาวิจัยตามหลักปรัชญาบริสุทธิ์ 2 สาขา คือ อภิปรัชญาและจริยศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

6.1.1 แนวคิดและวิธีคิดเชิงอภิปรัชญาแบบดั้งเดิมของชนเผ่าไทอีสาน

โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติของโลกและมนุษย์ วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเชื่อว่า พญาแถนทรงสร้างโลก มนุษย์ และสรรพสิ่งในโลกขึ้น โดยพระองค์ทรงกำหนด ควบคุม ดูแลให้ธรรมชาติต่างๆ ในโลกรวมทั้งมนุษย์ ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ที่พระองค์ทรงวางไว้ คือการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลคองบ้านเมือง ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม ก็จะพบกับภัยพิบัติต่างๆ ตามแต่พระองค์จะทรงลงโทษ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติตาม เช่นสรวง บูชา ทำให้พระองค์พอพระทัย ก็จะพบกับความสุข ความเจริญตลอดไป แนวคิดที่ว่าโลก มนุษย์และสรรพสิ่งถูกสร้างโดยพญาแถนนี้ จัดเป็นโลกทัศน์แบบวิญญาณนิยม (Animism) หรือทฤษฎีผีสร้าง

โลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน ทั้ง 10 เรื่อง พบว่า มีการกล่าวถึงสิ่งเหนือธรรมชาติทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น ผีตาง เทวดา ยักษ์ นาค ครุฑ ขวัญ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งลึกลับ อยู่นอกเหนือการทดสอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้สามารถให้คุณให้โทษกับมนุษย์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ชนเผ่าไทอีสานมีความเชื่อว่า สิ่งเหนือธรรมชาติมีอยู่ในวิถีชีวิตจริง เพียงแต่มองไม่เห็นด้วยประสาทสัมผัสปกติของมนุษย์ ผู้ที่จะสามารถมองเห็นสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้ได้ ต้องเป็นผู้มีบุญ มีญาณวิเศษเท่านั้น และต่างก็เชื่อว่า ในธรรมชาติทุกอย่างล้วนมีสิ่งเหนือธรรมชาติคอยปกป้องคุ้มครองทั้งสิ้น ฉะนั้น ทุกคนต้องเคารพธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติอย่างประสานกลมกลืน ใช้ธรรมชาติให้อภัยวิธี หากใครไม่เคารพธรรมชาติ ใช้ธรรมชาติไม่ถูกวิธี ละเมิดดูหมิ่นธรรมชาติ ผู้นั้นก็จะได้รับอันตรายจนถึงแก่ชีวิตได้ แนวคิดแบบเห็นธรรมชาติมีเจ้าของ มีผู้ดูแล เป็นแนวคิดที่ต้องการให้คนเห็นคุณค่าของธรรมชาติมากกว่าเพียงแค่เป็นทรัพยากรที่มนุษย์ต้องใช้เท่านั้น แต่ต้องรู้จักบำรุงรักษา ให้ความเคารพในฐานะผู้มีพระคุณที่ให้มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์ และทำให้มนุษย์

กลัวเกรง ไม่กล้าทำผิด คิดไม่ดีต่อธรรมชาติ เพราะกลัวว่าสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปกป้องคุ้มครองอยู่ จะโกรธและนำความวิบัติมาให้ โลกทัศน์เชิงอภิปรัชญาแบบดั้งเดิมของชนเผ่าไทอีสาน นอกจากจะมีลักษณะแบบวิญญูณนิยมแล้ว ยังพัฒนาไปสู่ทฤษฎีแบบลัทธิพัฒนานิยม (Pantheism) ที่เชื่อว่าโลก มนุษย์ และธรรมชาติ ล้วนถูกสร้าง และตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของผีสาม เทวดาทั้งหลาย ที่สถิตอยู่ทุกหนแห่ง ในฐานะที่เป็นหนึ่งเดียวกันกับสากลจักรวาล

6.1.2 แนวคิดเชิงอภิปรัชญาที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธปรัชญา

ชนเผ่าไทอีสานมีความเชื่อตามหลักอรรถกถาพุทธที่ว่า อภิสรรพพรหมซึ่งเป็นเทพ ล่องลอยไปในอากาศ เกิดหลงใหลในกลิ่นอายดิน จึงพากันกินจวนดิน ทำให้ไม่สามารถล่องลอยไปไหนมาไหนได้อีก กลายเป็นมนุษย์ธรรมดา ทำมาหากิน สร้างสังคม ดำรงเผ่าพันธุ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สำหรับวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ไม่ปรากฏว่าได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกำเนิดโลกและมนุษย์ตามหลักอรรถกถาพุทธ แต่กล่าวถึงเรื่องกำเนิดมนุษย์ ตามหลักกฎแห่งกรรม คือ มนุษย์ได้เคยทำกรรมอะไรไว้ในอดีตชาติ ก็ต้องเกิดมาตามกรรมนั้น และต้องชดใช้กรรมเก่าให้หมด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรู้จักสร้างกรรมใหม่ขึ้นมาด้วย เพื่อเป็นปัจจัยให้ไปเกิดในภพภูมิอื่นต่อไป โดยมนุษย์จะเป็นผู้เลือกด้วยตนเองว่าจะทำกรรมดีหรือทำกรรมชั่ว ซึ่งจะมีกรอบจริยธรรมชี้ให้เห็นว่า สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ สิ่งไหนทำแล้วเป็นสุข สิ่งไหนทำแล้วเป็นทุกข์ สิ่งไหนเป็นไปเพื่อสวรรค์ สิ่งไหนเป็นไปเพื่อนิพพาน สิ่งไหนเป็นไปเพื่ออบาย เป็นต้น

6.1.3 แนวคิดเชิงจริยศาสตร์แบบดั้งเดิมของชนเผ่าไทอีสาน

จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานทั้ง 10 เรื่อง ในประเด็นจริยธรรม สำหรับชีวิตและสังคม จริยธรรมทางการเมือง การปกครอง และแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม สรุปได้ว่า ชนเผ่าไทอีสานปกครองด้วยระบบจารีตที่เรียกว่า ฮีตคอง ฮีตคองนี้มีความหมายกว้างขวาง ลุ่มลึก เป็นระเบียบวิธีปฏิบัติที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการกลั่นกรองมาแล้วโดยยุคสมัยว่า ถ้าประพฤติปฏิบัติตาม สามารถทำให้สังคมมีความสงบสุขได้ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตาม ก็จะทำให้สังคมเกิดปัญหาทันที ระบบฮีตคองนี้ คือ ธรรมเนียม ประเพณี และวิธีปฏิบัติอันเกิดจากระบบความเชื่อในเรื่องต่างๆ ผสมผสานกัน โดยทุกคนในสังคมต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ไม่จำกัด เพศ วัย และสถานภาพทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น กษัตริย์ พระสงฆ์ เป็นต้น ต่างก็ตกอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกันนี้ ถือว่าเป็นการใช้ศีลธรรมปกครองแทนกฎหมายและได้ผลเป็นอย่างดี ฮีตคองนั้น จะแบ่งออกตามสถานภาพของบุคคลและสังคม เช่น ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ฮีตเจ้า-คองขุน ฮีตวัด-คองสงฆ์ ฮีตพ่อ-คองแม่ ฮีตหัว-คองเมีย เป็นต้น ในประเด็นจริยธรรมสำหรับชีวิตและสังคม จริยธรรมทางการเมือง การปกครองที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานนั้น นอกเหนือจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ล้วนเป็น

ชีวิตของชนเผ่าไทอีสานดั้งเดิมทั้งสิ้น เช่น เรื่องความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความเจียมเนื้อเจียมตัว เป็นต้น แนวคิดเหล่านี้เกิดจากการที่สังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ซึ่งเป็นงานที่หนักและใช้เวลามาก แต่ต้องอาศัยฝนจากฟ้าเป็นหลัก บางปีฝนตกมาก บางปีฝนตกน้อย ชาวบ้านต้องร่วมมือให้งานเกษตรกรรมเป็นไปตามฤดูกาล จึงต้องอาศัยความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การลงแขก เป็นต้น เพื่อให้งานเสร็จทันกำหนด ระบบชีวิตนี้จึงจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมของชนเผ่าไทอีสาน

6.1.4 แนวคิดเชิงจริยศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธปรัชญา

แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นแนวคิดที่ชนเผ่าไทอีสานได้รับอิทธิพลมาจากพุทธปรัชญา วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ล้วนอุดมไปด้วยความเชื่อเรื่องกรรม นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ เพื่อสั่งสอนให้คนในสังคมตระหนักถึงเรื่องความดี ความชั่ว รู้จักคิดก่อนที่จะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะการกระทำนั้นๆ จะต้องผูกพันด้วยกรรมสืบเนื่องยาวนานข้ามภพข้ามชาติ ติดตามผู้กระทำไปตลอด ในการประพันธ์ ผู้ประพันธ์ได้แบ่งตัวละครออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายธรรมกับฝ่ายอธรรม ตอนแรกฝ่ายธรรมซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง ต้องได้รับความลำบากต่างๆ มากมาย เช่น ต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ตระกำลำบาก หรือต้องขอทาน เขากิน เนื่องจากผลกรรมในอดีตชาติ แต่ด้วยความที่ประพฤติตนเป็นคนดี ช่วยเหลือผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวที ต่อมา เมื่อชดใช้กรรมเก่าหมด ก็ได้รับความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ประสบความสำเร็จในชีวิต เมื่อตายไป ก็กลับคืนสู่สวรรค์ ส่วนฝ่ายอธรรม ตอนแรกอาจได้รับความสุข ความสบาย อันเกิดจากกรรมเก่า แต่ด้วยมีนิสัยเป็นคนพาล ชอบทำร้ายกลั่นแกล้งคนอื่น สุดท้ายก็ได้รับผลกระทบไม่ดี ที่ตนเองก่อเอาไว้ ถูกตัวเอกของเรื่องปราบจนพ่ายแพ้ และกลายเป็นบิราหรของตัวเอกในเรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมีจุดเริ่มต้นและจุดจบ เพื่อสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมทั้งสิ้น ชนเผ่าไทอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเชื่อและเกรงกลัวต่อบาปกรรมเป็นอย่างมาก จึงมุ่งสร้างบุญกุศล กรรมดีต่างๆ เพื่อจะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้น โดยพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่สังคมคิดว่าไม่ดีต่างๆ จนกลายเป็นเหมือนคนไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งที่จริงแล้วไม่ได้เป็นอย่างนั้น แต่เป็นเพราะการมีความคิดที่รอบคอบ รอบด้าน ไม่ทำ ถ้าไม่แน่ใจว่าถูกต้อง และจะได้รับผลดีหรือไม่ แต่จะลงมือทำทันที ในสิ่งที่เป็นชีวิตของสังคม จากทัศนะเรื่องบุญกรรมนี้ ทำให้ชนเผ่าไทอีสานไม่รู้สึกรู้สว่าเป็นปมด้อยหรือน้อยใจในสถานภาพทางสังคม ซึ่งมีหลายระดับชั้น เพราะมองว่าเป็นกรรมเก่าในอดีตชาติของแต่ละคนที่ทำมาไม่เหมือนกัน การที่คนหนึ่งรวย อีกคนหนึ่งจน จึงไม่มีความแตกต่างกัน เพราะแข่งเรือแข่งพายแข่งได้ แต่แข่งบุญวาสนาแข่งไม่ได้

6.1.5 แนวคิดเชิงปรัชญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าไทอีสาน

เอกลักษณ์ที่สำคัญและถือว่าโดดเด่นยิ่งของชนเผ่าไทอีสานก็คือ การประสานแนวความคิด ความเชื่อจากหลากหลายวัฒนธรรมทั้งแบบผี แบบพุทธ แบบพราหมณ์ เข้าด้วยกันโดยไม่ขัดแย้ง ผสมผสานกลมกลืนกันได้ดี และจัดเข้าเป็นระบบฮีดคอง ที่ทุกคนในสังคมทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานภาพต้องปฏิบัติร่วมกัน โดยไม่มีข้อยกเว้น จนกลายเป็นธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันเรื่อยมา นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนวิถีคิดสองแบบซึ่งประสานสอดคล้องกันคือ วิถีคิดแบบองค์รวม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า สรรพสิ่งไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ต้องพึ่งพาอาศัยกัน การขาดปัจจัยอย่างหนึ่ง อาจทำให้ปัจจัยอื่นๆ ที่เหลือมีปัญหาตามไปด้วย วิถีคิดแบบนี้ นำไปสู่การจัดระบบความเชื่อที่มาจากหลากหลายกระแส ให้กลายเป็นฮีดคองที่ทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการบังคับ เพราะทุกคนต่างก็ยึดถือฮีดคองในวิถีชีวิตตามปกติ และวิถีคิดตามคติความเชื่อ ซึ่งเป็นการประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองเชื่อนั้นอย่างไม่คลางแคลงใจ จากการนำเอาความเชื่อที่หลากหลายมาปฏิบัติในรูปของฮีดคองนี้ ทำให้เกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ของชนเผ่าไทอีสานมีลักษณะเป็นทั้งแบบสมบูรณนิยม และแบบสัมพัทธนิยม ควบคู่กันไป

6.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานครั้งนี้ ไม่อาจครอบคลุมแนวคิดและวิถีคิดเชิงปรัชญาของชนเผ่าไทอีสานได้อย่างครบถ้วน เพราะภูมิปัญญาพื้นบ้านของชนเผ่าไทอีสานมีหลายรูปแบบ จึงควรจะศึกษาเพิ่มเติมในหลายประเด็น ดังนี้

6.2.1 ควรจะศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาของชนเผ่าไทอีสานจาก ผญา สุภาษิต วรรณกรรมพื้นบ้าน และประเพณีพื้นบ้านต่างๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในท้องถิ่นอีสาน

6.2.2 ควรจะศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเกี่ยวกับประเด็นญาณวิทยา สุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์ เพื่อให้แนวคิดเชิงปรัชญาของชนเผ่าไทอีสานมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน ตามหลักสากลปรัชญาต่อไป